

ДО

ПРОФ. Д.Ю.Н. БОРИС ВЕЛЧЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОНСТИТУЦИОННИЯ
СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

В отговор на Ваше писмо № 111/КД от 29.04/2021

ЕКСПЕРТНО СТАНОВИЩЕ ОТ ЧЛ. КОР., ПРОФ Д-Р ДРАГА ТОНЧЕВА, КАТЕДРА
ПО МЕДИЦИНСКА ГЕНЕТИКА, МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ - СОФИЯ

във връзка с постъпило искане от Гражданската колегия на Върховния касационен съд за тълкуване на чл. 4, ал. 3, чл. 5, ал. 1, 2, 4, чл. 14, чл. 13, ал. 3, чл. 32, ал. 1, чл. 46 и чл. 47 от Конституцията на Република България и за установяване дали съответства на чл. 8 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи и на чл. 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз понятието „пол“, възприето от Конституцията, и има ли то самостоятелно психологическо и/или социално изражение, различно от биологичното?

Въпрос 1. а) Какво е обяснението на понятието „пол“, възприето от Конституцията, и б) има ли то самостоятелно психологическо и/или социално изражение, различно от биологичното?

а) Какво е обяснението на понятието „пол“, възприето от Конституцията?

Конституцията не дава обяснение на понятието „пол“, а го използва традиционно в неговия биологичен смисъл, отразен в чл. 46.(1) бракът е „доброволен съюз между мъж и жена“; в чл. 47.(2) дефинитивно е посочена „жената майка“.

Полът е биологична характеристика на човека. Той се определя от генетични фактори, наследени от родителите. Мъжкият пол се детерминира от половите хромозоми – X и Y, а женският пол – от две X хромозоми. Индивидите от мъжки пол имат хромозомен набор 46,XY, а лицата от женски пол имат 46,XX хромозоми. Биологичният пол определя репродуктивно поведение.

Диференцирането на мъжкия и женския пол се дължи на действието на молекулни процеси, които обуславят развитието на недиференцираната бипотенциална гонада в тестис при мъжки биологичен пол или в яйчник при женския биологичен пол.

Разстройствата на половото развитие се класифицират като болести. Те се характеризират с отклонения в гениталния пол (в нормалното развитие на яйчници или тестиси) и във вторичните полови белези (външни фенотипни характеристики). Причините за нарушенията в нормалната полова диференциация са многобройни: промени в структурата и броя на половите хромозоми; мутации, засягащи функцията на гени и действие на епигенетични фактори. Хромозомните болести, свързани с нарушения на половото развитие са различни, напр. синдром на Търнър (с една X хромозома - 45,XO), синдром на Клайнфелтър (с допълнителна X хромозома при мъже - 47,XXY), мъже с увеличен брой на Y хромозоми (47,XYY), индивиди с мъжки полови органи могат да имат женски хромозомен набор (47,XX) при носителство на моногенен дефект; състояния с едновременно развитие на мъжка и женска полова жлеза (овотестис) при индивиди с различни кариотипи: 46,XX; 46,XY и мозайки и много други.

б) Има ли понятието „пол“ самостоятелно психологическо и/или социално изражение, различно от биологичното?

Понятието „пол“ се свързва с биологичната полова диференциация, характеризирана с два пола – мъжки и женски. Половата диференциация и хетеросексуалната ориентация на човека са в основата на биологичната репродукция.

Сексуалната ориентация към един и същи биологичен пол (на хомосексуалисти и лесбийки) има психологическо и социално изражение, различно от биологичното. Резултатите от най-мощното проучване, проведено досега, за определяне на генетичната основа на сексуалността с цялостно екзомно секвениране на 500,000 индивиди, не дават убедителни доказателства за роля на генетичен компонент за еднополовото сексуално поведение. Данните доказват, че „генетичните вариации представляват малка част от еднополовото сексуално поведение“. Не е открит „гей ген“ и няма генетичен маркер, който да предсказва отклонения в сексуалността. Хомосексуалната характеристика на индивида се свързва с преобладаваща роля на фактори на околната среда и културата, и са проява на сложността на човешката сексуалност.

Определението за транссексуализъм включва „желание на човека да живее и да бъде приет като принадлежащ към противоположния пол, проявено с чувство на дискомфорт от неподходящия биологичен пол и желание за операция и хормонално лечение за постигане на възможно най-голямо сходно с предпочитания от него пол". В исторически план транссексуализмът е определян като психично разстройство от Американската психиатрична асоциация, но тази диагноза е заменена с „полова дисфория“, дефинирана в Диагностично-статистическия наръчник на психичните разстройства (DSM-5 American Psychiatric Association's Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders). Новата диагноза осигурява на транссексуалните хора достъп до медицинска интервенция за смяна на външния фенотип и за лечение на чести депресии, тревожни състояния и психиатричните разстройства.

Въпрос 2. Как е решен на конституционно ниво въпросът за баланса между понятието „пол“, възприето от върховния закон, и правото на личен живот по чл. 32, ал. 1 от Конституцията в аспекта на възможността държавните органи на Република България да зачетат последиците от личната идентификация на български гражданин, който се е самоопределил като пол, различен от биологичния?

На конституционно ниво въпросите за „биологичния пол“ и за сексуалната ориентация са адекватно и дефинитивно решени в Чл. 32.(1) Личният живот на гражданите е неприкосновен. Всеки има право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателство върху неговата чест, достойнство и добро име.

Въпрос 3. Признават ли чл. 5, ал. 4 и чл. 4., ал. 3 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, съставена в Рим на 4 ноември 1950 и на чл. 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз пред обяснението на понятието „пол“, възприето от Конституцията на Република България, както и препис от определението на съда от 29 април 2021 по конституционно дело № 6/2021 г.

Чл. 7 от Хартата на основните права на Европейския съюз, който гласи „Зачитане на личния и семейния живот. Всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на неговото жилище и тайната на неговите съобщения“ и Чл. 32.(1) на Конституцията на Република България със същата дефиниция „Личният живот на гражданите е неприкосновен“ не обясняват понятието „пол“, а зачитат личното възприятие на индивида за принадлежност към другия пол.

Полът е независим от сексуалната ориентация на индивида. Външните полови белези (фенотип) може да бъдат коригирани с хирургични интервенции и хормонално повлияване и да се доближат до характеристиките на противоположния пол, но генотипът на индивида не може да бъде променен. Индивидът се ражда с генетичен пол (мъжки или женски) и той остава такъв до края на живота му. Полът се диагностицира чрез дородови или послеродови генетични изследвания, с които се търси наличие или отсъствие на генетичен материал от Y хромозома или наличие на две X хромозоми. Това е общоприета практика в медицинската генетика за диагностициране на пола и за медико-генетично консултиране.

11.05.2021

ПОДПИС:

Чл. кор., проф. д-р Драга Тончева, дбн